

ven, en den voor de rest er een boek es van moe-verschillende tsen. Het is eel genoeg en veel kunnen

H. S.

fende, aan roningen.)

ren Gods zijn.

el over dit breide, maar t de moeite : 16, deze is, die er mij t Woord, te ing van dien zoo op mijn sof ik, daar- alijk tot mij

niet te aan-

vendige stem t ook tegen armee wordt n en feitelijk t Woord ons zelf genoeg te zekerheid e eenvoudige, ord.

getuigenis des den hemel, nysticistische te licht ten- silige Schrift t.

laring?

n een juist dat „mede

n dit woord

s aflegt. Dat

sede bij, die

tel getuigenis

n meer be-

as dit woord

ad'.

e dat eerste

re mate van

g onder de

dat Geestes-

ij dit woord

aldus voor-

mogen be-

„mede ge-

van 23 Aug.

de prediking

er gehouden

erover slecht

reformeerde

des de kwes-

t maken van

reformeerden

ad geschikte

nen houden.

(Noircarmes)

en aan dezen

t hij zelfs in

pmaken met

poedig in de

persoonlijk

ming echter

nde houding

overtreding

or den prins

Edelen, gaf

es den 14en

aan rebelle

es het beleg

tuigen" komt in het Nieuwe Testament driemaal voor en wel altijd in den brief aan de Romeinen.

Daar is eerst: Romeinen 2:15: „Als die be- toonen het werk der wet geschreven in hunne harten, hun geweten medegetuigende”.

De heidenen hebben, zoo heeft de apostel ge- zegd, nog wel eenige kennis van de wet (vers 14). In vers 15 voert hij daarvoor het bewijs aan. In de eerste plaats blijkt dat uit hunne daden. In de tweede plaats legt ook hun eigen geweten daar- van getuigenis af, of zij in hun daden of in overeenstemming zijn met of ingaan tegen de wet Gods.

Er is een getuigenis van hun daden; er is een getuigenis van het geweten.

Hoe moeten wij ons nu de verhouding van dat tweërlei getuigenis denken.

Hier kan medegetuigen reeds moeilijk opgevat worden in den zin van het profane Grieksch.

Daar immers is de voorstelling deze: Daar is één en dezelfde rechter.

Voor dien éénen rechter verschijnt iemand en legt een getuigenis af.

Straks komt daar een tweede getuige en be- vestigt voor denzelfden rechter het getuigenis van den eersten door met hem mee te getuigen.

Maar het is, daar komt het hier op aan, dezelfde rechter.

Zoo nu kan het in Romeinen 2:15 niet worden opgevat.

Immers de daden der heidenen spreken tot degenen die hen, in hun leven, bezig zien.

Het geweten der heidenen spreekt tot die heidenen zelf.

Hier zijn dus twee getuigen, die ieder voor zich hetzelfde zeggen maar dan tegen verschillende rechters.

Daardoor wordt de geheele situatie anders. Ge krijgt nu deze voorstelling: niet, dat voor mij, die de heidenen bezig zie, het getuigenis hunner daden bevestigd wordt door een, voor mij, daarbij komend getuigenis hunner consciëntie (dat getuigenis kan ik immers niet hooren), maar zóó, dat het getuigenis van de daden der heidenen méér klem krijgt, doordat ik het gedragen weet door de innerlijke overtuiging dier heidenen zelf, dat zij, in hun werken, met de wet van God te doen hebben.

Met andere woorden —: het gaat hier niet over twee getuigenissen, die het een het ander aanvullen, maar het gaat hier over een medegetuigen, waardoor het eerste getuigen van karakter ver- andert en juist klem en kracht van bewijs krijgt.

Of, nog anders. Dat de werken der heidenen, werken zijn naar Gods wet, is voor mij alleen daarom zoo, omdat zij in hun werken gedragen worden door het innerlijk weten: „wij hebben met Gods wet te doen”.

Als ik een getuigenis afleg voor den rechter, dan kan dat wel versterkt worden doordat straks een ander komt, die hetzelfde zegt, maar ook al kwam die ander niet, dan bleef mijn getuigenis daarom nog evengoed staan.

Maar als het werken der heidenen niet verge- zeld ging van, niet gedragen werd door het ge- tuigenis hunner consciëntie, dan kon ik uit hun daden niet opmaken, dat de wet Gods in hun hart nog niet geheel was uitgewischt.

Het tweede getuigenis vloeit hier in het eerste in en zoo wordt het tot een getuigenis, dat kracht van bewijs heeft.

Datzelfde geldt ook voor Romeinen 9:1. Paulus zegt daar: „Ik zeg de waarheid in Christus, ik lieg niet, mijn geweten mij mede getuigenis gevende door den Heiligen Geest.”

Paulus zegt, dat het hem vreeselijk spijt en vree- selijk zeer doet, dat de Joden, zijn maagschap naar het vleesch, den Christus verworpen hebben.

Onderwijl hij dat zegt (zoo lezen wij hier) geeft

Tevergeefs hoopte men binnen Valenciennes op het ingrijpen der Edelen. Zij lieten de stad echter aan haar lot over, zoodat zij zich den 23sten Maart moest overgeven.

De Brès en De la Grange hadden nog gelegen- heid te vluchten. Eenige dagen hielden zij zich schuil in een bosch, maar ze werden door gebrek aan voedsel genoodzaakt dit bosch te verlaten.

„Zij treden een herberg binnen en bestellen een maaltijd. De herbergier opmerkzaam geworden op de kostbare kleedij van Herlin (die met hen was gevlucht en hen niet wilde verlaten), komt op de gedachte, dat hij te doen heeft met personen uit de stad, wellicht met vluchtelingen uit Valen- ciennes”. Hij waarschuwt den burgemeester van het dorp en deze laat hen gevangen nemen.

Vóór ik nu den brief laat volgen, welken Guido de Brès uit de gevangenis aan zijn gemeente schreef, geef ik nog in 'tkort den inhoud aan.

Eerst krijgen we het verhaal van zijn gevang- eneming te St.-Amand te hooren, vervolgens schrijft hij over zijn disputen in de gevangenis te Door- nik, welke ons een goeden kijk geven op dat- gene, dat hoofd en hart in dien tijd vervulde: aanbidding der heiligen, en van de maagd Maria,

zijn geweten hem mede getuigenis, dat hij dat werkelijk meent.

Hier is dus weer sprake van een mede ge- tuigen.

Maar weer datzelfde als bij Rom. 7:15.

Het eerste getuigenis is het getuigenis van Paulus tegenover de menschen, tot wie hij zich richt.

Het tweede getuigenis is het getuigenis van Paulus' geweten tegenover hemzelf.

Uitgesloten is hier dus ook weer die voorstel- ling van medegetuigen, waarbij een tweede getuigenis, een eerste getuigenis tegenover den- zelfden rechter zou bevestigen.

Hier is de zin deze: Paulus geeft getuigenis van zijn smart over Israël. Terwijl hij dat doet, zegt zijn eigen geweten hem, dat hij dat werkelijk meent. Gevolg daarvan is, dat zijn getuigenis voor zijn besef die wondere vastheid krijgt, die er hem toe brengt aan dat getuigenis den vorm te geven van het: „Ik zeg de waarheid in Christus, ik lieg niet.”

Wéér, dus, niet twee naast elkander staande, elkander aanvullende getuigenissen, maar een tweede getuigenis, invloeiende in een eerste, waar- door dat eerste zijn eigenaardig karakter krijgt.

Zoo komen wij, waar wij wezen moeten. Im- mers datzelfde verschijnsel doet zich ook aan ons op in Romeinen 8:16. De moeilijkheid, waarop men hier altijd stuit is deze, dat men daar meent te doen te hebben met twee, naast elkander staan- de, elkander bevestigende getuigenissen, die men na elkander, naast elkander hoort.

Terwijl ook hier de zin is: „Twee in elkander vloeiende, tot één wordende getuigenissen, waarvan het tweede (getuigenis des Geestes) aan het eerste (getuigenis van mijn geest), juist zijn kracht en waarde geeft.”

Hierover nader in een volgend artikel.

D. v. D.

zoo komen wij, waar wij wezen moeten. Im- mers datzelfde verschijnsel doet zich ook aan ons op in Romeinen 8:16. De moeilijkheid, waarop men hier altijd stuit is deze, dat men daar meent te doen te hebben met twee, naast elkander staan- de, elkander bevestigende getuigenissen, die men na elkander, naast elkander hoort.

Terwijl ook hier de zin is: „Twee in elkander vloeiende, tot één wordende getuigenissen, waarvan het tweede (getuigenis des Geestes) aan het eerste (getuigenis van mijn geest), juist zijn kracht en waarde geeft.”

Hierover nader in een volgend artikel.

D. v. D.

UIT DE HISTORIE

Calvijn over de Synodes van Lausanne en van Bern.

Na afloop der Synode van Bern schreef Calvijn aan Gryneus, Professor in Bazel, het volgende: „Daar wij reeds genoeg ondervinding hebben van de wonderlijke en ongeloofelijke kunstgrepen des Satans, waarmee hij ons temidden van al onzen arbeid aangrijpt, heeft ons de boosaardige sluwheid van Caroli niet verrast. Wij hebben deze soort aanvallen al lang voorgevoeld en waren dus vol moed om den strijd door te zetten. Toen wij hoorden, dat wij eerst beschuldigd werden van Ariaansche ketterij en dan zelfs van Sabellianisme, heeft dat ons niet in de war gebracht, daar wij reeds tevoren voor zulke lasteringen doof waren en vast hoopten, dat zij in rook zouden vergaan.

Tot onze verdediging voerden wij aan, wat-voor de hand lag, en wat natuurlijk voor alle vromen en rechtschapenen rijklijk voldoende kon zijn.

Want eenigen tijd tevoren hadden wij een Cate- chismus uitgegeven in de Fransche taal, waarin wij beleden, dat wij onder het Eene Wezen Gods Vader, Zoon en Heilige Geest te zamen vatten, echter zoo dat de een van den ander onderschei- den was, zoodat er geen ruimte voor verdenking overbleef... Maar toen Caroli, dat woedende beest, voortging, vroegen wij een synode aan... om onze onschuld te bewijzen... Wat de goede man aan leugens kon verzinnen, had hij in een bundel te- zamen gevat en zoo kwam hij wel toegerust als aanklager op de synode met een zak vol aanklach-

verhouding geloof en goede werken, beelden, Avondmaal, vagevuur.

Daarna vertelt hij, hoe hij van Doornik naar Valenciennes werd vervoerd en beschrijft hij het smerige kerkerhol, waarin hij opgesloten was, waarbij we het ontroerend getuigenis lezen van zijn bereidheid tot het martelaarschap, en het doel van zijn schrijven: de opbouw der gemeente.

Ook waarschuwt en vermaant hij de broeders en draagt hij hun zijn vrouw en kinderen op.

GUY DE BRES,

thans een gevangene, en te voren dienaar des Woords en herder der gereformeerde kerk van onzen Heere Jezus Christus, welke is in de stad Valenciennes; begeert voor deze kerk genade en barmhartigheid van God den Vader, en van den Heere Jezus Christus, en een voortdurende toe- neming van geloof door de kennis van het Evan- gelie.

(Gevangenneming te St.-Amand en overbrenging naar Doornik.)

Zeër dierbare en wel-bemide broeders, te meer daar ik niet twijfel, of gij zijt thans bedroefd en terneergeslagen wegens den toestand, in welken

het Gode behaagt, dat wij ons bevinden: Gaarne heb ik tot uwe vertroosting gewenscht om u te schrijven over dezen onzen toestand, en over den bijstand welken God ons biedt. Nadat der- halve ik en de Heer de la Grange, mijn metgezel, tezamen met Michel Herlin, zijn dienaar, en Jacques de Rieu, zijn gevangen genomen geworden, zijn wij van Kajafas naar Pilatus gevoerd gewor- den (zooals men zegt) dat is te zeggen van de eene plaats naar de andere.

De Burgemeester van Sint-Amand, die ons had gevangen genomen, leidde ons naar voornoem- de plaats, waar wij anderhalven dag verbleven. Vervolgens kwam de rechtsoverheid van Doornik ons met geweld daar vandaan slepen, zeggende, dat, indien men ons niet overleverde in hunne handen, zij de stad met den grond gelijk zouden maken.

Derhalve in hunne handen overgeleverd zijnde, werden wij met handen en voeten in de ijzers gesloten: vervolgens op een kar geworpen gelijk arme schapen, ter slachtbank bestemd; en van- daar werden wij gevoerd naar het kasteel van Doornik met een talrijk geleide van soldaten.

TH. DELLEMAN.

breken van de woorden „Drieëenheid” en „Persoon”.

In Augustus van dat jaar moest Calvijn in opdracht van de Geneefse predikanten hierover een brief schrijven aan de predikanten van Zürich.

Calvijn betoogt daar opnieuw, dat hij deze woorden niet schuw, maar „alleen willen wij niet, dat zulk een tirannie insluip in de kerk, dat men hem voor een ketter houdt, die niet naar het voorschrift van een ander spreekt, zooals Caroli er op aandrang, dat niemand voor een Christen gehouden zou worden, die niet de drie oude kerkelijke belijdenisschriften (Nicea, Athanasius... en de twaalf artikelen?) aannam.”

In October 1539, dus ruim twee jaar later, heeft dezelfde Caroli het Calvijn weer tot schreien toe moeilijk gemaakt. Toen had Caroli zelfs Farel „zachtmoedig” gestemd en het scheelde zeer weinig of de kortzichtige predikanten hadden hem weer in het ambt toegelaten. Maar Calvijn liet zich door zijn vroom praten niet bedriegen. Hij waakte als een wakker herder voor de kudde en ontzag het daarbij niet in strijd te komen met zijn beste vrienden, die hem wraakzucht en hardheid verweten.

Doch de historie geeft Calvijn volkomen gelijk.

A. JANSE.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Bijbelsche Zeevaart.

III.

Schip van Alexandrië.

Myra lag in Lycië. Een gedeelte van Klein Azië, dat sedert enkele jaren door de Romeinen onder Keizer Claudius (41-54) onderworpen was. De hoofdstad Patara lag 20 stadiën (3½ K.M.) van Myra verwijderd. Volgens den Grieksch geschiedschrijver Herodotus zijn de bewoners van oude tijden af aan als zeevaarders beroemd.¹⁾ In de eerste eeuw na Chr. was Myra een belangrijk centrum voor handel en scheepvaart. Volgens Barde liepen de schepen die van Italië op Egypte voeren het geregeld aan.²⁾

Het eigenlijke Myra was gelegen aan de Yali-baai.

De westkust van Klein Azië, evenals b.v. die van Bretagne in Frankrijk e.a. wordt door Rias doorsneden. Ria beteekent eigenlijk golf. Het zijn half verdronken rivierdalen aan een bergachtige kust.³⁾ Ze vormen een tegenstelling met fjorden, die, naar dat zij verder het land snijden, veelal in diepte toenemen. Rias daarentegen worden „naar binnen” steeds ondieper.

De Yali-baai moet men als een ria beschouwen. Grote schepen konden Myra niet bereiken. Binnen het St. Elias-eiland en Ashilade, waar ruwe rotsgevaarten door lage bosschen bedekt steil uit de baai oprijzen, is voor schepen met weinig diepgang gelegenheid tot ankeren. Hoewel de Sailing Directions erbij vermelden dat de rotsgrond tot ankeren ongeschikt is en de schepen bij langer verblijf zouden moeten meeren. De eigenlijke haven van Myra was Andriaka of tegenwoordig Andraki. Volgens Zahn lag Andriaka diep tusschen de rotsen verscholen.⁴⁾ Op dezelfde bladzijde⁵⁾ deelt Zahn mede, dat een zekere Lentulus den ketting doorvoer die de haven van Andriaka versperde.

Het is in de oudheid en ook daarna een voor-gewend middel, ter verdediging van havens en rivieren, een ketting te spannen. We denken aan het beleg van Damiate in Egypte (1219)⁶⁾ en aan den tocht naar Chhattam onder De Ruyter in 1667⁷⁾. Verschillende oude havens in de Middellandsche Zee waren zoo gebouwd, dat ze door een ketting konden worden afgesloten. O.a. Civitá Vecchia in Italië. Duidelijk komt dit ook uit bij de oude Fransche haven La Rochelle aan de Golf van Biskaje. Deze ingang wordt ter weerszijden door vestingtorens beschermd, waartusschen een ketting kon gespannen worden.

De voorstelling bij Zahn van een ketting die de haven afsloot is dus zeer goed in te denken.

Bij Andriaka komt het schip van Paulus ten anker. Ze zijn hier rechtstreeks naar toe gegaan. Zelfs hebben ze Seleusië, de belangrijkste haven van Syrië, laten liggen. Anders had Lucas het zeker vermeld. Men mag dan ook op goeden grond veronderstellen, dat in den regel Seleusië door de graanschepen van Alexandrië niet werd aangedaan. Daarentegen Myra (Andriaka) wel. Ze moesten een schip hebben, „dat naar Italië voer”. Er staat in vers 6 bij: „van Alexandrië”. Dat

laatste is het belangrijkste. Want een schip, „dat naar Italië voer” was nog wel te vinden. Mogelijk wel in Caesarea. Maar ze moesten „een schip van Alexandrië”. De woorden „gevonden hebbende” in vers 6 duiden er dan ook op, dat er „gezocht” is. Waarschijnlijk zouden ze naar Pyraeus zijn doorgereisd, indien ze te Andriaka hun doel misten.

De Alexandrijnsche schepen zoowel als hun bemanningen hadden een zeer goeden naam. Als koning Agrippa — de kleinzoon van Herodus — van Rome naar Judea terugkeert, raadt de Keizer hem af over Brindisi te reizen. Hij adviseert hem „een schip van Alexandrië” te nemen. Naar het woord des Keizers waren het „voortreffelijke zeilers met beproefde stuurlieden. De gebieders der toenmalige wereld vergelijkte ze met paarden in de renbaan die onder besturing van wagenmenners steeds langs den juisten weg hun einddoel bereiken⁸⁾.”

Wat was wel het bijzondere van deze schepen? Een „schip van Alexandrië” was niet een tireme (drie-riems-galei), maar een vaartuig, dat uitsluitend door zeilen voortbewogen werd. Behalve de stuurriemen had het mogelijk nog enkele aan boord om bij het manoeuvreeren in de haven dienst te doen.

Het schip behoorde tot de grootste van zijn tijd. Zoo waren met Paulus meegerekend 276 man aan boord. De Joodsche geschiedschrijver Flavius Josephus bevindt zich dienzelfden tijd op een schip met 600 man.⁹⁾

Van een dezer schepen, de „Isis”, worden de volgende bijzonderheden vermeld¹⁰⁾:

Lengte (over alles) 180 voet; breedte 45 voet; diepte 43½ voet.¹¹⁾

Merkwaardige verhoudingen.

Over het algemeen bouwde men tot het midden den 19de eeuw n. Chr. korte, breede schepen. Daarentegen vertoont het schip van Koning Ptolemaeus Philopater in afmetingen meer overeenstemming met schepen uit onzen tijd. Lengte 420 voet; breedte 56 voet.¹²⁾

De Romeinen kenden de scheepsmeting. Ze onderscheidden daarbij maat en gewicht. Bedoelden zij het gewicht aan lading, dan drukten zij dit in talenten uit. Eén talent was ruim 26 K.G.

Bij ruimte werd van amphoren gesproken. Ook kenden zij, speciaal voor het vervoer van graan, de modius.

Een schip als waarmede Paulus naar Italië voer, had ongeveer 400.000 modii graan in.¹³⁾

Zahn¹⁴⁾ citeert van Lucian het volgende:

„Ein für Italiën bestimmtes riesengroßes (reus-achtig) Alexandrinisches Kornschiff wird durch die ungünstigen Passat Winde bis nach Sidon verschlagen und kommt dann durch dem pamphyliische, lycische und agaische Meer erst um 70 Tage nach der Abfahrt von Alexandrien im Piräus an...”

Merkwaardig, dat Lucian hierin van „Passat Winde” spreekt.

Passaten toch zijn luchtstroomingen boven de Oceanen. Men kent de N.O. en Z.O. passaat. Het is een constante wind, terwijl de stormen in het oostelijk bekken der Middellandsche Zee veranderlijke winden zijn.

Opvallend is nog in het citaat bij Zahn de uitdrukking riesengroßes, wijzend naar de korenschepen.

Ook Hand. 27:38 bevestigt dat „een schip van Alexandrië” een graanboot was.

Barde¹⁵⁾ geeft een citaat van Hackett, waarin deze beweert, „dat de Alexandrijnsche schepen met koren geladen voor het Noorden, heden hun reizen nog doen in Augustus, omdat de was van den Nijl het in dezen tijd gemakkelijk maakt in groote schuiten de vracht aan te voeren”.

Thans is de graanexport van Alexandrië niet van die beteekenis als vroeger. De markten van Roemenië (de Donau) en Z.-Amerika (de Plata-rivier) hebben het Egyptische koren verdrongen.

Maar in den Romeinschen keizertijd was het Nijlkoren zeer gevraagd.

De Deutsche scheepvaarthistoricus A. Köster heeft over de graanvaart een klein, belangrijk boekje geschreven, getiteld: „Ostia, die Hafenstadt Roms”.

Op blz. 3 en 4 vertelt Köster van de korenschepen. „Een schip van Alexandrië” werd niet zoo genoemd omdat het in Alexandrië thuishoorde, maar omdat het ingedeeld was bij de bijzondere vloot van groote koopvaardijsschepen, de „classis Alexandrina”. Zij vervoerden vooral tarwe van Egypte naar Rome.

6) Backer Dirks, Gesch. der Ned. Zeemacht, dl I, blz. 39.

7) Idem, dl II, blz. 223.

8) Breusing, Die Nautik der Alten, S. 156.

9) Idem, S. 157.

10) Idem, S. 157.

Ook Köster in Das alte Seewesen geeft deze bijzonderheden.

11) Breusing, S. 157.

12) Piet Maré, Schepen uit de Oudheid, opgenomen in „Hou je roer recht”, blz. 165.

13) 2820 zeelieden voor de navigatie, behalve de 4000 roeiers is sterk overdreven.

14) A. Köster, Das alte Seewesen, zie zijn artikel over scheepsmeting.

Zie ook Prof. Dr A. Sizoo in Quo Vadis, 5e jaargang, no. 3, (overgenomen uit het Calvinistisch Weekblad).

15) Zahn, Apost. Gesch., S. 821, noot 58 a.

16) Barde, Commentaar Hand. der Apost., blz. 537.

Een andere groep van schepen, de „classis „Africana”, voor het transport van Afrikaansche koren, werd later georganiseerd.

In 22 v. Chr. had de Keizer zelf controle op de levensmiddelenvervoer. Later van 8 tot 14 n. Chr. werd een „Procurator Annone” met een staf van ambtenaren daarvoor aangesteld. Tijdens Paulus schijnt de leiding bij den Keizer weder te berusten. Althans onder Claudius.

Hebben we zoeven iets gezegd over de grootte en de afmetingen van „een schip van Alexandrië”, tenslotte willen we nog iets vertellen van hun bouw.

Men moet de schepen der „classis Alexandrina” niet verwarren met die van Keizer Caligula, door Mussolini uit het Nemi-meer drooggelegd.

Deze keizerlijke jachten waren geen zeeschepen. Het feit, dat ze na eeuwen onder water gelegen te hebben, niet lekten door de naden, is een bewijs van den voortreffelijken scheepsbouw uit die tijden. De vaartuigen van keizer Caligula zijn aan den onderkant met zink beslagen, tegen invreten. In lateren tijd koperde men de buik.

Een bewijsstuk van den grooten graantijd vinden we in het z.g. Torlonia-relief uit de 2e eeuw n. Chr.¹⁶⁾

Dit relief is in 1866 te Ostia door Assman gevonden.

Nauwkeurige bestudeering van het relief geeft verrassende uitkomsten en brengt den scheepsbouw van die tijden dichter bij ons.

Een ander model van een groot Romeinsch koopvaardijsschip is dat van Dr Jules Sottas¹⁷⁾.

Het zou ons te ver voeren de modellen te behandelen, waarom wij slechts volstaan met ze te noemen en naar eenige lectuur te verwijzen.

W. E. VAN POPTA.

16) Panly Wissowa, Encyclopädie der classischen Altertums Wissenschaft.

A. Köster, Ostia die Hafenstadt Roms.

A. Köster, Das alte Seewesen.

J. Oderwald, De scheepvaart uit vroegere tijden in nieuw belichting, Ons Zeewezen, Juni 1936.

W. E. v. Popta, Een getuigenis op een graanschip (propagandageschietje van de Ned. Christen Zeelieden Ver.).

17) Anderson, The Sailing Ship, Page 49.

Navire et Marins, deel I.

Ons Zeewezen, Juni 1936.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Het Mysterie der godzaligheid.

II.

20. Hoe engelen mensch tot getuigen zijn gesteld.

Maar met de vernedering en verhooging van den Middelaar Gods en der menschen is het mysterie der godzaligheid niet uitgeput. Er is, zoo zegt Paulus, nog meer gebeurd. Immers, „de engelen hebben het gezien, en onder de heidenen is het gepredikt.”

Zeker, Paulus lééft voor de zending. Maar: rustig aan! Hij begint niet bij de heidenen, en niet bij zijn werk: de evangelieprediking onder de heidenen: dat komt ook nu nog pas op de tweede plaats. Eerst zal hij schrijven over de beteekenis van het Middelaarswerk en de Middelaarsloopbaan voor de engelenwereld. Die engelen hebben het gezien. Ze hebben het precies gezien: alles, wat met en door den Middelaar is gebeurd. En dat zien is voor engelen voldoende. Want er komen geen engelen meer bij in de engelenwereld, en er zijn ook geen engelen, die het niet gezien hebben. En wat de engelen eens gezien hebben, dat behoeft hun later niet opnieuw meegedeeld: dat weten ze voor goed. Dus: al de engelen, zonder uitzondering, weten voor altijd, wat er met en door den Middelaar Gods gebeurd is. Zij zijn door het zien daarvan tot getuigen gesteld van het werk en de loopbaan van den Middelaar.

Nu komen we toch ook nog aan de heidenen toe. Die hebben het niet gezien. Misschien een heel enkele. Maar de volkerenwereld toch niet. In de oude bedeeling zou dat ook niet noodig geweest zijn: God gaf aan Jakob Zijne wetten; Deed Israël op Zijn woorden letten; Zoo wou Hij met geen volkeren hand'len. Doch in de nieuwe bedeeling is dit anders. De zaligmakende genade Gods is dan verschenen aan alle menschen. Nu wil God, dat alle menschen zalig worden, en tot kennis der waarheid komen. En dus niet de Joden alleen. Daarmee gaat in vervulling de profetie van Jesaja: dat ook de eilanden en de koningen der heidenen geroepen zullen worden tot de vereering van Israëls God.

Nu kunt u meteen zien, hoe Paulus over zijn zendingswerk dacht. Hij was geen methodist. Hij wilde niet een ziel om een ziel winnen. Neen, hij begeerde enkel, den Middelaar Gods te prediken in de heidenwereld. Het was hem te doen om de geslachten der menschen, om de gansche menscheit in haar samenhangen; en dus niet — hoor dat goed — met de kennelijke bedoeling, om die heidenvolkeren te bekeeren; doch enkel met de opdracht, om hun den Middelaar Gods te pre-

1) Lycië, Real Encyclopädie für protestantische Theologie und Kirche.

2) Barde, Commentaar op de Handelingen der Apost., blz. 537.

3) C. L. van Balen en M. J. Wiersema, De Aarde, blz. 51.

4) Commentaar zum N. Testament, Apost. Gesch. V, II, Hälfte, S. 821.

5) Idem, noot 58, S. 821.

diken. Da- een zendel christelike leen maar en Zijn v. Die verko eenige, w Anders ni

Dan vra gezegend velen tot zijn er zel dat hun a zoovelen dát het w schapt he daar de lingen. Dat is de en zijn ar Gods doo loovigen? delaar G 3 vers 16 lijke inh aldus: G gerechtva ling verk telijk geza Zoon en d afgeloopen heethij c immers ic

Nu, dit is ambtel verkondig den Midd teerkunst en niet zielen. Str „Hij is ge we het al zendeling. land wel: Dat moet menschen met lamb Als we he En er na king, zoo genen, d- evangelie komt de zijn, zoo roepen ze

Er zijn geweest, Ook van dan b.v. verachten overredin Och, ja, verre sta Wat heel naren, en evangelie de wet v

Of zull- heidenen' Christus' van den verbonds. schen on bekeering terug: hi den HEF vaardige doode vo nademidd keeren, afwenden in beide voor de Woords, met rech aan u ge diking we geloovige word, v niet.

Dies he zendingst zooals de door dat delaar G heidenwe komt de gezanten zoenen, den Chri u voor G

Gods ga: dat alle de heersc „Alzoo li Feniggeb iegelijk, maar he